

2017 ARALIK

Trans Anadolu Doğal Gaz Boru Hattı Projesi (TANAP)

Yeniden Yerleşim Eylem Planı

İkinci Dış İzleme ve Değerlendirme
Rapor Özeti

TANAP PROJESİ

Yeniden Yerleşim Eylem Planı İkinci Dış İzleme ve Değerlendirme Rapor Özeti – Aralık 2017

TANAP Projesi'nin ("TANAP" veya "Proje") Yeniden Yerleşim Eylem Planı ("YYEP") uygulamasının ikinci dış izleme ve değerlendirme çalışması 16 Ekim-3 Kasım tarihleri arasında Dış İzleme Ekibi ("Panel") tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu dış izleme ve değerlendirme çalışmasının amacı Proje'nin Yeniden Yerleşim Eylem Planı'nı uygulama performansını ulusal yasalar, Dünya Bankası'nın Operasyonel Politikası 4.12 Zorunlu Yeniden Yerleşim ve uluslararası örnek uygulamalar çerçevesinde bunlara uygunluğu boyutu ile de değerlendirmek, Proje'nin yeniden yerleşim sürecinin güçlü ve zayıf yönlerini ortaya koymak ve iyileştirme alanlarına dair önerilerde bulunmaktır.

Ekim 2017 itibarıyla Proje'nin inşaat işleri Lot 1, 2 ve 3'te tamamlanmak üzere olup, Lot 4'te halen devam etmektedir. Marmara deniz geçişi inşaatı Haziran 2017'de başlamıştır ve Şubat 2018'de bitirilmesi hedeflenmektedir. Projeden etkilenen toplam 28.298 şahıs ve kamu parselinin 15.998'inin (%56,53) Proje adına tescil işlemleri yapılarak edinimleri tamamlanmış olup, gerek boru hattı güzergahı boyunca gerekse yer üstü tesisleri için tüm arazi giriş süreci tamamlanmıştır. İnşaatın geldiği aşama itibarıyla Lot 1, 2 ve 3'te boru hattı güzergahındaki arazilerin eski haline getirilmesi çalışmaları Haziran 2017'de başlamış olup, 2017 yılı sonundan önce arazi çıkışlarının başlaması hedeflenmektedir.

YYEP kapsamındaki ikinci dış izleme ve değerlendirme ziyareti, 16 Ekim-3 Kasım 2017 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın metodolojisi aşağıda kısaca özetlenmektedir:

- Mevcut dokümanların incelenmesi;
- Ziyaret edilecek köylerin seçilmesi için kriter belirlenmesi;
- Ankara merkez ofiste ilgili proje çalışanları (TANAP Arazi Edinimi, Sosyal Etki ve Çevre Ekipleri ile) ve Uzlaşım Komitesi'nin bir üyesi ile toplantılar gerçekleştirilmesi;
- Belirlenen köylerde muhtarla birebir ve projeden etkilenen kişilerle odak grup görüşmelerini içeren saha çalışması yapılması;
- Eskişehir'de gerçekleştirilen Yıllık Paydaş Katılım Toplantısı'na gözlemci olarak katılım;
- Ankara'da TANAP Proje yönetimi ve ilgili proje çalışanları ile temel bulguların paylaşılması ve tartışılması.

İkinci izleme çalışmasında Panel özellikle ilk izlemede değerlendirilemeyen koşulları temsil eden köyleri ziyaret etmeyi talep etmiştir. Saha çalışması öncesinde belirlenen koşullara göre seçilen toplam 16 köyde görüşmeler yapılmıştır. Aşağıdaki koşulları sağlayan köyler örnek olarak seçilmiştir:

- Birden fazla boru hattından etkilenen;
- Birden fazla proje elemandan etkilenen;
- Yasal hak sahibi olmayan kamu arazileri kullanıcılarının olduğu;
- Hassas gruplardan kişilerin olduğu;
- Kadın arazi sahipleri ve/veya kullanıcılarının olduğu;
- Marmara deniz geçişi veya nehir geçişlerinin olduğu;
- Arazilerin eski haline getirilmesi çalışmalarının farklı aşamalarda olduğu.

İkinci izleme ve değerlendirme çalışmasının temel bulguları aşağıdaki tabloda özetlenmektedir:

Konu	Temel bulgular	Panelin değerlendirme ve önerileri
YYEP Yönetimi	<p>TANAP yeni bir tam zamanlı yeniden yerleşim ve gelir kaynaklarını geri kazandırma uzmanı işe almıştır.</p> <p>2018 ve sonrası için kadro planlaması için çalışmalar devam etmektedir.</p> <p>Ulusal yasaların kapsamadığı kayıpların telafisi için oluşturulan fona ilişkin YYEP Destek Fonu Yönetimi Prosedürü oluşturulmuştur. YYEP Destek Fonu Yönetimi Komitesi oluşturulmuştur. YYEP İzleme Planı revize edilmiş, ancak ağırlıklı olarak proje girdilerine ilişkin temel performans göstergeleri kullanılmaktadır.</p>	<p>Kadro planlaması işletme aşamasına geçişin sorunsuz yapılmasını sağlayacak şekilde yapılmasına ihtiyaç vardır.</p> <p>YYEP İzleme Planı'na gelir kaynaklarını geri kazandırma ile hassas grupların ve kadın arazi kullanıcılarının paydaş katılımına ilişkin çıktı ve etki temel performans göstergeleri eklenmesine ihtiyaç vardır.</p>
Arazi edinimi	<p>Yıldız Teknik Üniversitesi tarafından yapılmakta olan bağımsız arazi değerlemesi kontrol çalışması devam etmektedir. Çalışmanın 2017 sonunda bitirilmesi hedeflenmektedir.</p> <p>Arazi edinimi davaları, özellikle de Kamulaştırma Kanunu'na ilişkin 10.madde davaları tahmin edilenden daha uzun sürmektedir. Proje'nin ilgili ekibi, bu sürecin neden uzadığını incelemiş; gerekli görülen yerlerde daha fazla avukatın görev almasına yardımcı olarak ve de mahkemenin izin verdiği ölçüde, bürokratik ve lojistik işlerde destek sağlayarak mahkeme sürecini hızlandırmaya çalışmaktadır.</p> <p>TANAP, şu üç durumda ödenmiş olan tazminatları geri istemek durumunda kalabilir: a) arazi toplulaştırması nedeniyle arazi sahibinin ya da etkilenen arazi miktarının değişmesi; b) güzergah değişiklikleri; ve c) 10.madde davalarında belirlenen tazminatın 27.madde davalarında belirlenenden az olması. Bu durumlarda ödenen fazla tazminatın geri istenip istenmeyeceği konusunda kurumsal bir politika geliştirme çalışması devam etmektedir.</p>	<p>Bulunmamaktadır.</p>
Arazilerin eski haline getirilmesi ve arazi çıkışı	<p>Detaylı bir arazi çıkış prosedürü geliştirilmiş ve inşaat müteahhitlerine dağıtılmıştır.</p> <p>Panelin görüştüğü köylüler genel olarak arazilerin eski haline getirilmesi çalışmalarından memnun olduklarını ve bu çalışmaların önceki projelere kıyasla daha iyi yapıldığını belirtmiştir. Dere yataklarının eski haline getirilmesi çalışmaları devam etmektedir ve yağmurlar başlamadan bitirilmesi gerekmektedir.</p> <p>Resmî arazi çıkışı süreci henüz başlamamıştır. Bazı bölgelerde ise inşaat müteahhiti arazilerin eski haline getirilmesi çalışmalarında kalan eksikler olup olmadığını belirlemek için arazi kullanıcıları ve sahipleriyle ön görüşmeler yapmıştır. Ancak Panelin görüştüğü bazı köylüler bu görüşmelerle resmî arazi çıkışının yapılmış olduğunu düşünmektedir.</p>	<p>Arazilerin eski haline getirilmesi ve arazi çıkışı sürecinde Proje şu hususlara dikkat etmelidir:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Arazileri sınırlarının işaretlenmesi en kısa sürede tamamlanmalıdır. - Ekim zamanı bitmeden tarla ulaşım yollarının eski haline getirilmelidir. - Yağmurlar başlamadan dere yatakları eski haline getirilmelidir. - Köylülerin ön görüşmeler ve resmî arazi çıkışlarının amaçları ve aradaki fark konusunda bilgilendirilmelidir.

Konu	Temel bulgular	Panelin değerlendirme ve önerileri
Arazi kullanımı kısıtlamaları	2012’de imzalanan TANAP sistemi hakkında Ev Sahibi Hükümet Anlaşması Ek 2, 3.11-b maddesi arazi kullanımı konusunda şu kısıtlamayı getirmiştir: “TANAP Proje Şirketi’nin kendisinin önceden yazılı muvafakati alınmadan herhangi bir kişi tarafından tesislerin her iki yanında elli (50) metrelik alan dahilinde temel kazıkların çakılması hukuka aykırı sayılacaktır.”	Proje, tesislerin her iki yanında elli metrelik kazık çakılmayacak alanda kazık çakmak isteyen kişilerin TANAP’a resmi yazı ile başvurması ve olur almak için izlemeleri gereken prosedür ve hangi kriterlerin uygulanacağı konusunda insanları bilgilendirmelidir.
Gelir kaynaklarının geri kazandırılması	<p>Proje kapsamında gelir kaynaklarının geri kazandırılması amacıyla bir takım nakdi tazminat ödemeleri yapılmaktadır. Bunlar; kalıcı ve geçici arazi edinimine yönelik kamulaştırma bedeli ödemesi, güzergah boyunca arta kalan ve geçici süreli kullanılmayan araziler için ürün kaybı telafi ödemesi ve Marmara deniz geçişi inşaatı nedeniyle yakıt masrafı artan küçük ölçekli balıkçılara bu dönemdeki yakıt harcamalarını telafi amaçlı yakıt desteği ödemesidir. Proje ayrıca yer üstü tesislerinden etkilenen arazilerin fiili kullanıcılarına belirlenen hak sahipliği kriterlerine uyan kişilere tek seferlik nakit geçim desteği ile küçük ölçekli tarım ve hayvancılık destek paketleri sunmayı planlamaktadır. İncelemede gelir kaynaklarının geri kazandırılmasına ilişkin şu hususlar tespit edilmiştir:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Arta kalan geçim kaynakları etkileri: Projeden etkilenen ancak tüm kayıpları ulusal yasalar ve/veya proje politikaları çerçevesinde karşılanmayan kişilerin geçim kaybı yaşaması mümkündür. Bu grup, bedelsiz ya da düşük bir bedel karşılığında kullandıkları arazileri kalıcı olarak kaybeden ancak aşağıdaki nedenlerle aldıkları tazminatın benzer şartlarda yeni arazi edinmelerine yetmediği kullanıcıları kapsar: <ul style="list-style-type: none"> o söz konusu arazinin başka maliklerinin olması (hissedarlar arasında paylaşım), o söz konusu arazinin ihtilafı olması, o söz konusu arazinin yasal sahibi olmamaları, o TANAP dışında başka projelerden veya TANAP Projesi’nin birden fazla bileşeninden (örneğin iletim hattı, yer üstü tesisi ve/veya boru hattı) etkilenmeleri. - İnşaat nedeniyle sulama maliyetlerinde yaşanan artışları karşılamak müteahhitlerin sorumluluğundadır ancak bu artan maliyetin her zaman karşılanmadığı görülmüştür. TANAP tarafından verilen bilgiye göre Ağustos, Eylül ve Kasım 2017’de inşaat müteahhitlerine bu konuya dikkat etmeleri gerektiği konusunda yazılı bildirim yapılmıştır; konu TANAP tarafından takip edilmektedir. 	<ul style="list-style-type: none"> - Proje, hedef grubu ve kök nedenleri tanımlanmış arta kalan geçim kaynakları etkilerine maruz kalan kişilerin gelir kaynaklarının geri kazandırılması için gerekli önlemleri almalıdır. - İnşaat müteahhitlerine gönderilen yazılı bildirim ek olarak, projeden dolayı sulama masrafları artan kişiler (özellikle Lot 4’te) bu masraflarının karşılanması talebinde bulunabilecekleri konusunda bilgilendirilmelidir. Alternatif olarak Proje, büyüklüğüne bakmaksızın proje inşaatı nedeniyle sulanamaz hale gelen arazileri arta kalan arazi olarak değerlendirip ürün kayıplarını karşılayabilir.
Hassas Kişiler	Yer Üstü Tesisleri için Gelir Kaynaklarını Geri Kazandırma Planı, hassas kişilere yönelik geçim desteği sunmaktadır. Ancak tüm hassas kişileri kapsayan bir veri tabanı olmadığı için bu kapsamdaki destekler, başvuru ve bunların değerlendirilmesi esasına göre verilebilmektedir.	Panel, yer üstü tesislerinden etkilenen hassas kişilere ilişkin bir veri tabanı oluşturulması ve bu kişilerin başvuru yapılmasını beklemeden proaktif şekilde destek sağlanması gerektiği görüşündedir.

Konu	Temel bulgular	Panelin değerlendirme ve önerileri
	Projenin tüm hassas kişilere ulaşmak için çaba sarf ettiği anlaşılmalı birlikte bu çabaların dökümünün şikayet/talep mekanizması veri tabanından doğrudan elde edilemiyor oluşu bu çabaların izlenmesi veya kanıtlanmasını zorlaştırmaktadır.	Hassas kişilere ulaşmak için yapılan tüm çalışmalar (bu kişilere ulaşılsa da ulaşılmısa da) kayıt altına alınmalıdır. Bu şekilde Proje gerekli çabayı gösterdiğini dokümanete edebilir.
Kadınların entegrasyonu	Arazi edinim verileri temel alınarak hazırlanan isim listeleri kullanılarak (isimlerin kadın ya da erkek adı olmasına bakılarak) kadın arazi kullanıcıları ile ilgili bir veri tabanı oluşturulmuştur. Edinilen veri tabanı köylerde yapılmakta olan YYEP Destek Fonu bilgilendirme toplantıları aracılığıyla teyit edilmektedir. Kadın kullanıcılarına ulaşma çabaları devam etmektedir.	Kadın kullanıcılarına ulaşmak için yapılan tüm çalışmalar kaydedilmeli ve iç izleme raporlarında sunulmalıdır.
Proje faydalarının paylaşımı	Proje inşaatında projeden etkilenen insanlara istihdam sağlanması yönünde önemli çaba sarf edildiği anlaşılmaktadır. Köy ortak alanlarını kaybeden köyler ve hassas kişilere gelir kaynaklarını geri kazandırma planı çerçevesinde ek destekler sağlanacaktır.	Bulunmamaktadır.
Kültürel miras	İnşaat sürecinde arkeolojik değere sahip öğelerin ve mezarların saptanması için bir prosedür uygulanmaktadır.	Bulunmamaktadır.
Kümülatif etkiler	Proje birden fazla boru hattı geçen alanlarda olası kümülatif etkilere yönelik neler yapılabileceği konusunda Panel'den destek istemiştir. İkinci denetim sırasında Panel bu konudaki uluslararası standartlar ve rehber çalışmalar konusunda bir bilgi notu hazırlamış ve projenin koşullarına uyarlanmış bir Hızlı Kümülatif Etki Değerlendirme Metodolojisi hazırlayarak atılması gereken adımlara ilişkin öneriler sunmuştur. Aynı dönemde TANAP Arazi Edinimi Ekibi de kümülatif etkiler konusunda bir taslak rapor hazırlamış ve bu raporu Panel ile paylaşmıştır. Bu zor meselenin anlaşılmasına yönelik iyi bir çalışma yapıldığı anlaşılmaktadır. Arazi Edinimi Ekibi TANAP yönetimine sunulmak üzere taslak raporun bitirilmesine çalışmaktadır.	Panel söz konusu raporun tamamlanması sürecinde şu konulara önem verilmesi gerektiği görüşündedir: - İlgili ulusal yasalar, örneğin imar planlarında belirlenen haklar, kısıtlamalar ve bunların proje açısından olası sonuçları - Proje'nin Canakkale Boğazı Köprüsü, Ankara Hızlı Tren Hattı gibi kümülatif etkilerin oluşmasında payı olabilecek projelerle ilgili yaptığı değerlendirme ve neden bu projelerin ilgisiz olduğuna karar verdiğine ilişkin açıklama, - Proje tesislerinin her iki yanında 50 metrelik alan dahilinde kazık çakılmaması kısıtlamasının kümülatif etkiler açısından değerlendirilmesi.
Paydaş katılımı	Paydaş Katılımı Ek-2: YYEP Odaklı Paydaş Katılımı Uygulama Rehberi hazırlanmıştır. YYEP Destek Fonu odaklı paydaş katılımı çalışmaları bazı bölgelerde tamamlanmış, bazı bölgelerde ise devam etmektedir.	Proje Paydaş Katılımı Ek-2: YYEP Odaklı Paydaş Katılımı Uygulama Rehberi 2018 yılını kapsayacak şekilde güncellenmelidir (2018 yılı sonuna doğru 2019 için bir güncelleme yapılmalıdır).

Konu	Temel bulgular	Panelin değerlendirme ve önerileri
	<p>Köylerde yoğun paydaş katılımı çalışmaları devam etmektedir. Ancak pek çok köylü halen muhtarlar aracılığıyla Proje ile iletişime geçmeyi tercih etmektedir.</p> <p>Hassas kişiler ve kadınların entegrasyonu bölümlerine de bakınız.</p>	
Şikayet/talep mekanizması	<p>Proje'nin etkin bir şikayet ve talep mekanizması bulunmaktadır ve bu mekanizma aracılığıyla şikayet ve taleplerin 30 iş gün içerisinde çözülmesi hedeflenmektedir. Çözümeyen şikayetlerle ilgili tavsiye vermek üzere Uzlaşi Komiteleri kurulmuştur.</p> <p>Panel, şikayet ve taleplerin kaydedilmesinde ve çözümlenmesinde ilerleme saptamıştır. Şikayet/talep mekanizmasının düzenli kalite kontrolünün yapılması gereklidir.</p>	<p>Şikayet/talep mekanizmasının kalite denetimi (şikayet sahiplerinin çözümlerin adil ve hızlı çözüldüğüne ilişkin görüşlerini de kapsayacak şekilde) düzenli olarak (örneğin 2017, 2018 ve 2019 yıllarında birer kez) temel performans göstergeleri aracılığıyla yapılmalı ve rapor edilmelidir.</p>

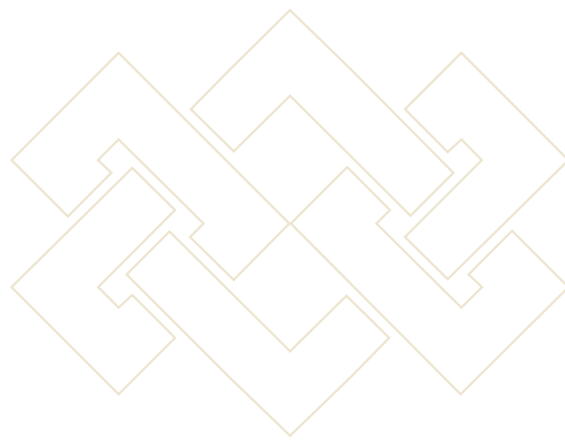
Proje, gelinen aşama dikkate alındığında arazi edinimi ve yeniden yerleşim sürecinde önemli ilerlemeler kaydetmiştir. Özellikle şu alanlarda iyi uygulamalar gözlemlenmiştir:

- Arazi edinimi,
- Arazilerin eski hakine getirilmesi,
- Paydaş katılımı,
- Şikayet/talep mekanizması.

Ancak Dünya Bankası (WB) ve Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası (EBRD) standartlarına bütünüyle uygunluğun sağlanabilmesi için aşağıdaki alanlarda ek önlemler alınması gereklidir:

- Geçim kayıplarının tamamı tazminat ödemeleriyle karşılanmayan kişiler gelir kaynaklarını geri kazandırma desteklerinden faydalandırılmalıdır.
- Hassas kişiler ve kadın arazi kullanıcılarına ulaşmak için gerçekleştirilen tüm çabalar kayıt altına alınmalıdır.
- Kümülatif Etkiler Raporu tamamlanmalı, geliştirilen önlemler rapora dahil edilmelidir.

Panel, arazi edinimi dolayısıyla ortaya çıkabilecek sosyal risklerin yönetilebilmesi için bu önlemlerin alınmasının gerekli olduğu ve bu çalışmaların Proje'nin genel ilerleyişine etki etmeyeceği görüşündedir.

TANAP
tanap.com